

Instrukcja

w sprawie zarządzania cmentarzami parafialnymi
na terenie Archidiecezji Wrocławskiej
Wrocław, 18 października 2016 r.

Normy ogólne

Każda Parafia posiadająca cmentarz parafialny powinna zadbać o to, by był on założony, utrzymany i zarządzany zgodnie z prawem kanonicznym oraz prawem polskim.

Zarządzanie cmentarzem

1. Cmentarzem parafialnym zarządza Proboszcz osobiście, przez Zarządcę Cmentarza albo Administratora Cmentarza.

2. Zarządcę Cmentarza należy wybrać w drodze ograniczonego przetargu bądź zapytania ofertowego skierowanego do co najmniej trzech podmiotów. Oferty przetargowe analizuje i wybiera najkorzystniejszą dla Parafii powołana przez Proboszcza Komisja Przetargowa złożona z 3 przedstawicieli Rady Parafialnej. Z Zarządcą Cmentarza musi być zawarta pisemna umowa o świadczenie usług wykonywanych w ramach zarządu. Umowa powinna być zawarta na czas oznaczony dwóch lat i ulega automatycznemu przedłużeniu na kolejne okresy – każdy na czas dwóch lat, jeżeli żadna ze stron tej umowy, najpóźniej na jeden miesiąc przed upływem okresu jej obowiązywania, nie złoży pisemnego pod rygorem nieważności oświadczenia o braku woli przedłużenia umowy na kolejny dwuletni okres. Zarządca Cmentarza zobowiązany jest do posiadania biura cmentarza będącego biurem obsługi petentów, a stosowne zobowiązanie w tym przedmiocie musi znaleźć się w umowie zawartej przez Parafię z Zarządcą Cmentarza.

3. Administratorem Cmentarza może być wyłącznie osoba fizyczna. Administratorem Cmentarza nie może być osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą w zakresie zarządzania cmentarzami lub świadczenia usług pogrzebowych, osoba fizyczna powiązana z podmiotem świadczącym odpłatne usługi pogrzebowe zawodowo lub pozostająca z nim lub z członkami jego organów zarządzających w związku małżeńskim, w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia lub w stosunku przysposobienia. Z Administratorem Cmentarza musi być zawarta pisemna umowa o świadczenie usług wykonywanych w ramach zarządu. Umowa zawarta z Administratorem Cmentarza może być umową o pracę lub umową cywilnoprawną.

4. Proboszcz zobowiązany jest do zapewnienia, by Parafia miała zawartą umowę ubezpieczenia cmentarza, przynajmniej w zakresie odpowiedzialności cywilnej. Gdy umowa ubezpieczenia wyłącza odpowiedzialność ubezpieczyciela w przypadku powierzenia zarządzania cmentarzem osobie trzeciej, w tym Zarządcy Cmentarza lub Administratorowi Cmentarza, Proboszcz powinien zobowiązać te osoby do zawarcia stosownej umowy ubezpieczenia cmentarza.

5. Ubezpieczenia poszczególnych obiektów cmentarnych, grobowców i pomników od aktów wandalizmu, przypadkowego uszkodzenia lub zniszczenia, w tym wskutek warunków atmosferycznych, mogą dokonywać indywidualnie osoby sprawujące nad nimi pieczę.

6. Odpowiedzialność Parafii za szkody powstałe na terenie cmentarza ograniczona jest do odpowiedzialności za szkody wyrządzone z winy umyślnej. Ograniczenie to dotyczy również odpowiedzialności odszkodowawczej na zasadach deliktowych.

7. Wszyscy uczestnicy ceremonii pogrzebowych oraz przebywający na cmentarzu są zobowiązani do przestrzegania regulaminu cmentarza oraz zarządzeń i poleceń zarządzającego cmentarzem.

8. Biuro cmentarza może znajdować się na cmentarzu. W przypadku, gdy biuro cmentarza znajduje się w innym miejscu, na cmentarzu powinna być umieszczona informacja wskazująca jego lokalizację oraz dokładny adres.

Pracownicy cmentarni

9. Proboszcz, działając w imieniu Parafii, może zatrudniać pracowników cmentarnych. Zatrudnienie to powinno nastąpić na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej. W każdym przypadku zatrudnienia pracownika cmentarnego powinna być sporządzona z nim pisemna umowa.

10. Prace związane z pochówkiem i utrzymaniem cmentarza mogą być wykonywane również przez wolontariuszy, zgodnie z prawem polskim.

Księgi cmentarne

11. Istnieje obowiązek prowadzenia następującej dokumentacji (ksiąg cmentarnych):

a) **Księgi osób pochowanych na cmentarzu**, prowadzonej według numeracji narastającej lub w układzie rocznikowym. Księga ta powinna zawierać następujące dane dotyczące osób pochowanych na cmentarzu:

1. nazwisko i imię (imiona),
2. nazwisko rodowe,
3. płeć,
4. stan cywilny,
5. datę i miejsce urodzenia,
6. datę i miejsce zgonu,
7. informację, czy zgon nastąpił w wyniku choroby zakaźnej,
8. imiona i nazwiska rodziców,
9. datę pochowania,
10. dokładnie określone miejsca pochowania według planu cmentarza,

11. w przypadku ekshumacji i przeniesienia do innego grobu na tym samym cmentarzu – datę i miejsce ponownego pochowania, a w przypadku ekshumacji poprzedzającej pochowanie na innym cmentarzu – datę ekshumacji oraz nazwę i adres cmentarza, na którym ma nastąpić ponowne pochowanie,

12. numer ewidencyjny,
13. rodzaj grobu,

14. oznaczenie aktu stanu cywilnego i datę rejestracji zgonu w rejestrze stanu cywilnego oraz nazwę urzędu, który zgon zarejestrował lub numer, datę i wystawcę innego dokumentu, z którego pochodzą dane dotyczące osoby pochowanej,

15. informację o zgłoszeniu zgonu i datę zgłoszenia, jeżeli w związku z niedostępnością rejestru stanu cywilnego zgon nie został zarejestrowany w dniu jego zgłoszenia,

16. imiona i nazwiska – w odniesieniu do osób uprawnionych do pochowania zwłok,

17. oznaczenie organu lub innego podmiotu – w odniesieniu do obowiązanych lub uprawnionych do pochowania zwłok.

W przypadku dziecka martwo urodzonego zamieszcza się dane wymienione w punktach 5, 8–13, 14.

W przypadku osób o nieustalonej tożsamości zamieszcza się dane wymienione w punktach 3, 6, 7, 9–13, 14, 15.

Na wniosek osoby, organu lub innego podmiotu uprawnionego lub obowiązane go do pochowania zwłok, księga osób pochowanych na cmentarzu podlega uzupełnieniu:

– w przypadku dziecka martwo urodzonego, po okazaniu odpisu aktu urodzenia – o dane, o których mowa w punktach 1, 2, 14, a jeżeli akt urodzenia nie został sporządzony, dane, o których mowa w punktach 1 i 2, uzupełnia się na podstawie pisemnego oświadczenia rodziców;

– w przypadku osoby o nieustalonej tożsamości, na podstawie przedłożonego odpisu aktu zgonu o dane, o których mowa w punkcie 14;

– w przypadku niezidentyfikowanych zwłok, których tożsamość została następnie ustalona, na podstawie okazanego odpisu aktu zgonu, o dane, o których mowa w punktach 1–5, 8 i 14.

Jeżeli księga osób pochowanych na cmentarzu prowadzona jest w układzie rocznikowym, jej zamknięcia dokonuje się z chwilą wpisu ostatniej osoby pochowanej na cmentarzu w danym roku kalendarzowym. Numerację wpisów do księgi prowadzonej w układzie rocznikowym rozpoczyna się na początku roku kalendarzowego od numeru 1 i kończy się numerem nadanym ostatniemu wpisowi w danym roku kalendarzowym.

b) **Księgi grobów** – utworzonej na podstawie planu cmentarza zawierającego podział na pola grzebalne (kwatery), rzędy i miejsca. Księga ta powinna zawierać następującego dane:

1. numer ewidencyjny,

2. nazwisko i imię (imiona) osoby lub osób pochowanych w grobie (w przypadku dziecka martwo urodzonego, którego te dane nie zostały uzupełnione, wpisuje się imiona i nazwiska rodziców),

3. datę pochowania,

4. rodzaj grobu (ziemny lub murowany),

5. miejsce pochowania,

6. adnotację o wpisie nagrobka do rejestru zabytków,

7. adnotację o wniesionych zastrzeżeniach i opłatach przewidzianych za pochowanie zwłok,

8. imię i nazwisko oraz adres osoby, która przyjęła opiekę nad grobem.

Księga grobów prowadzona jest dla wszystkich grobów, a powyżej wymienione dane dotyczą wszystkich zmarłych osób pochowanych w danym grobie, których tożsamość została ustalona.

c) Alfabetyczny spis osób pochowanych na cmentarzu

Spis ten sporządza się na podstawie księgi osób pochowanych na cmentarzu i powinien zawierać następujące dane:

1. nazwisko i imię (imiona) osoby pochowanej na cmentarzu,
2. miejsce pochowania,
3. numer ewidencyjny,
4. w przypadku dziecka martwo urodzonego, którego dane wskazane w punkcie 1 nie zostały uzupełnione, wpisuje się imię i nazwisko matki.

12. Księgi cmentarne należy prowadzić zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 sierpnia 2001 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji grobów (Dz. U. z 2001 r. Nr 90, poz. 1013 z późn. zm.) oraz niniejszą Instrukcją.

13. Księgi cmentarne mogą być prowadzone w systemie tradycyjnym lub w systemie informatycznym. Systemy informatyczne służące do prowadzenia ksiąg cmentarnych powinny podlegać zabezpieczeniom sprzętowym i programowym uniemożliwiającym przetwarzanie danych w księgach cmentarnych przez osoby nieuprawnione.

14. Wpisów do ksiąg cmentarnych dokonuje się na podstawie oryginału karty zgonu lub innego dokumentu stanowiącego podstawę do pochowania zwłok.

15. Wpisów do ksiąg cmentarnych dokonuje:

– Proboszcz lub upoważniona przez niego osoba bądź osoby – w przypadku zarządzania cmentarzem osobiście przez Proboszcza lub przez Administratora Cmentarza;

– Zarządca Cmentarza – w przypadku powierzenia mu zarządzania cmentarzem.

Każdy wpis do ksiąg cmentarnych osoba upoważniona do jego dokonania potwierdza swoim podpisem.

16. Wpisów do księgi osób pochowanych na cmentarzu dokonuje się niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia pochowania osoby na cmentarzu. Wpisów tych dokonuje się w kolejności pochowania zmarłych na cmentarzu.

17. Wpisy do ksiąg cmentarnych powinny być dokonywane w sposób staranny, czytelny i trwałe. Pisownia poszczególnych wyrazów nie może budzić wątpliwości i powinna być zgodna z obowiązującą normą ortograficzną, a w zakresie danych dotyczących osoby pochowanej – z dokumentem stanowiącym podstawę ich wpisania. Pomyłki powstałe przy ręcznym lub komputerowym dokonywaniu wpisów do ksiąg cmentarnych wykreśla się linią ciągłą w sposób umożliwiający odczytanie wykreślonego zapisu. Prawidłowe brzmienie zapisu wykreślonego wpisuje się w tej samej rubryce lub w rubryce „uwagi”. Przy każdej poprawce zamieścić należy datę i czytelny podpis osoby dokonującej poprawki.

18. Daty wpisuje się do ksiąg cmentarnych słownie i cyframi arabskimi umieszczonymi w nawiasie w kolejności: rok, miesiąc, dzień.

19. W księgach cmentarnych strony zapisuje się kolejno, nie pozostawiając stron niezapisanych. Niezapisane kolejno w księgach cmentarnych strony z powodu wad technicznych przekreśla się, wpisując adnotację o przyczynie przekreślenia strony.

20. Jeżeli w danym roku kalendarzowym nie zostały wykorzystane wszystkie strony ksiąg cmentarnych, prowadzonych w układzie rocznikowym, księgi te można wykorzystywać w latach następnych.

21. Prowadzenie księgi cmentarnej w systemie informatycznym odbywa się w układzie rocznikowym. Dane zgromadzone w systemie informatycznym podlegają ochronie zgodnie z przepisami o ochronie danych osobowych.

22. W przypadku prowadzenia księgi cmentarnej w systemie informatycznym, na ostatni dzień roboczy każdego roku kalendarzowego należy wykonać wydruk komputerowy wszystkich danych zawartych w księdze cmentarnej albo kopię tych danych sporządzoną na elektronicznym nośniku informacji.

23. Księgi cmentarne należy przechowywać bezterminowo.

24. Istnieje bezterminowy obowiązek przechowywania kart zgonu, innych dokumentów stanowiących podstawę do pochowania zmarłego, dokumentów zawierających dane opiekuna grobu, pokwitowań przyjęcia pokładnego, prolongaty oraz opłat za rezerwację miejsca na cmentarzu.

25. Księgi cmentarne oraz dokumentację, o której mowa w punkcie 24, przechowuje Proboszcz w biurze parafialnym lub w biurze cmentarza, w pomieszczeniu zapewniającym należyte ich zabezpieczenie przed uszkodzeniem, zniszczeniem, kradzieżą oraz w sposób uniemożliwiający przetwarzanie danych w księgach cmentarnych przez osoby nieupoważnione. Pomieszczenie, w którym są przechowywane księgi cmentarne, powinno być w miarę możliwości wyposażone w odpowiedni sprzęt przeciwpożarowy oraz w urządzenia kontrolujące temperaturę i wilgotność powietrza.

26. Niezależnie od ksiąg cmentarnych Proboszcz zobowiązany jest do prowadzenia w każdej Parafii księgi zmarłych.

Cmentarz

27. W centralnym miejscu cmentarza parafialnego należy ustawić krzyż.

28. Cmentarz powinien być usytuowany na ogrodzonym terenie, który spełnia przewidziane prawem wymogi sanitarne. Ogrodzenie terenu cmentarza powinno być wykonane z trwałego materiału, a jego wysokość nie powinna być niższa niż 1,5 m.

29. Przy wejściu (-ach) na cmentarz, w widocznym miejscu, winien być umieszczony regulamin cmentarza.

30. Do cmentarza parafialnego należy zapewnić dojścia i dojazdy przystosowane do sposobu jego użytkowania. Jeżeli warunki terenowe na to pozwalają, przy cmentarzu powinny znajdować się miejsca postojowe. Należy uwzględnić stworzenie odpowiednich warunków dla osób niepełnosprawnych.

31. Cmentarz parafialny winien być tak zaplanowany, by zapewnić łatwe dojście do każdego grobu. Należy zaplanować aleje główne, będące zasadniczymi ciągami

komunikacyjnymi oraz mniejsze, boczne alejki, które prowadzą do poszczególnych kwater. Aleje oraz miejsca postojowe przy cmentarzu powinny posiadać nawierzchnię utwardzoną, urządzoną w sposób uniemożliwiający odpływ wód opadowych na miejsce przeznaczone na groby ziemne i murowane. Aleje powinny być dostosowane do obciążenia i natężenia ruchu zależnego od potrzeb i uwarunkowań lokalnych, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych. Pomiędzy grobami powinno być zapewnione przejście o szerokości co najmniej 0,5 m.

32. Na cmentarzu parafialnym powinna znajdować się Kaplica Cmentarna albo przynajmniej kostnica, służące do przechowywania zwłok i prochów oraz sprawowania liturgii pogrzebu, chyba że w pobliżu znajduje się kościół i długotrwały zwyczaj wskazuje na inne praktyki w konkretnych miejscowościach. Kaplica Cmentarna powinna posiadać zaplecze dla celebransa i osób z obsługi pogrzebu. Istnieje obowiązek prowadzenia dla każdego znajdującego się na terenie cmentarza budynku oraz obiektu budowlanego niebędącego budynkiem książki obiektu budowlanego i nanoszenia do niej wpisów osób upoważnionych, a także obowiązek wykonywania wymaganych prawem budowlanym kontroli tych obiektów budowlanych.

33. Jeżeli warunki na to pozwalają, wskazane jest, by w Kaplicy Cmentarnej lub kostnicy znajdowała się chłodnia lub urządzenie chłodnicze, zapewniające stałą temperaturę przechowywania zwłok, nie wyższą niż 4° C.

34. Zwłoki mogą być przechowywane w kostnicy nie dłużej niż 24 godziny, a jeżeli temperatura, w której są one przechowywane nie jest wyższa niż 10° C, nie dłużej niż 72 godziny. Zwłoki, których stan wskazuje na to, że od chwili zgonu upłynęło więcej niż 72 godziny, należy umieścić bezpośrednio w chłodni lub urządzeniu chłodniczym.

35. W parafiach, w których znajdują się Kaplice Cmentarne lub kostnice, składanie zwłok w obiektach kościelnych, położonych poza cmentarzem, jest dozwolone tylko na okres poprzedzający pogrzeb. Nie dotyczy to sytuacji, gdy obiekty te posiadają oddzielne pomieszczenia do przechowywania zwłok aż do chwili pogrzebu.

36. Na cmentarzu niezbędne są punkty pobierania wody. Istnieje obowiązek dokonywania corocznego przeglądu stanu drzewostanu na cmentarzu oraz posiadania protokołów z tych przeglądów.

37. Na cmentarzu należy wyznaczyć wystarczającą liczbę miejsc składowania odpadów, biorąc pod uwagę wielkość cmentarza i liczbę grobów, oraz zapewnić wyposażenie tych miejsc w pojemniki służące do zbierania odpadów komunalnych. Należy zapewnić utrzymanie miejsc składowania odpadów i pojemników do ich zbierania w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym. Liczba pojemników oraz ich wielkość powinna odpowiadać obowiązującym przepisom prawa, w tym rozporządzeniom lokalnym. Parafia zobowiązana jest wykonywać wszelkie obowiązki przewidziane prawem w związku z gospodarowaniem odpadami komunalnymi pochodzącymi z cmentarza.

38. Każda Parafia posiadająca cmentarz parafialny musi mieć przeprowadzoną inwentaryzację cmentarza i dysponować następującymi danymi: położenie grobu (kwatera, rząd, nr kolejny grobu), imię i nazwisko oraz adres zamieszkania opiekuna grobu.

Pochówek

39. Do ludzkich zwłok należy podchodzić z szacunkiem. Wyrazem tego jest troska o nienaruszalność i zachowanie zwłok w dobrym stanie aż do czasu pochówku lub kremacji. W tym celu, jak najszybciej po zgonie, należy je umieścić w odpowiednim miejscu.

40. Zwłoki Kapłana, zgodnie ze zwyczajem w danej Parafii, mogą być umieszczone w kościele w czasie poprzedzającym Mszę św. pogrzebową.

41. Zgodnie z obowiązującym prawem pochówki poza cmentarzem są zabronione.

42. Cmentarz parafialny służy jako miejsce pochówku parafian. Jest on także miejscem pochówku księży proboszczów i księży współpracowników danej Parafii.

43. Pochowanie na cmentarzu parafialnym osoby, która mieszkała poza Parafią, wymaga zgody Proboszcza zarządzającego cmentarzem.

44. W miejscowościach, w których nie ma cmentarza komunalnych, zarządzający cmentarzem parafialnym jest zobowiązany umożliwić pochowanie na tym cmentarzu, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, zmarłych innego wyznania lub niewierzących.

45. Nie należy tworzyć wydzielonych kwater dla pochówków osób zmarłych w szczególnych okolicznościach (np. samobójców, innowierców lub osób niewierzących). W związku z tym nie należy utrzymywać na cmentarzu parafialnym wydzielonej, niepoświęconej kwatery.

46. Zarządzający cmentarzem parafialnym nie może odmówić pochowania zwłok osób, które posiadają udokumentowane nabyte prawo do pochówku w określonym miejscu tego cmentarza. Prawo to służy także bliskim tej osoby, to jest: małżonkowi, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym. Zwłoki tych osób powinny być traktowane na równi ze zwłokami osób należących do Kościoła Katolickiego, w szczególności pod względem wyznaczenia miejsca pochowania, właściwego ceremoniału pogrzebowego i wznoszenia stosownych nagrobków.

47. Przyjęcie zwłok do pochowania na cmentarzu następuje po przedstawieniu karty zgonu zawierającej adnotację kierownika urzędu stanu cywilnego o zarejestrowaniu zgonu lub zgłoszeniu zgonu. W przypadkach, w których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że przyczyną zgonu było przestępstwo, na pochowanie zwłok oprócz karty zgonu wymagane jest zezwolenie prokuratora.

48. Jeśli w danej miejscowości jest cmentarz komunalny, oprócz karty zgonu zarządzający cmentarzem parafialnym ma prawo żądać od rodziny osoby zmarłej dodatkowych zaświadczeń, stwierdzających przynależność do Kościoła Katolickiego.

49. Zwłoki osób zmarłych nie mogą być chowane przed upływem 24 godzin od chwili zgonu, chyba że zgon nastąpił na skutek choroby zakaźnej.

50. Zwłoki osób zmarłych na choroby zakaźne należy pochować w ciągu 24 godzin od chwili zgonu.

51. W trumnie przeznaczony dla zwłok osoby dorosłej składa się zwłoki tylko jednej osoby dorosłej albo zwłoki matki z dzieckiem nowo narodzone lub zwłoki dwojga dzieci w wieku do 6 lat. Po złożeniu zwłok w trumnie i przymocowaniu wieka, trumny nie wolno otwierać.

52. Prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, to jest: pozostały małżonek, krewni zstępni, krewni wstępni, krewni boczni do czwartego stopnia pokrewieństwa, powinowaci w linii prostej do pierwszego stopnia. Prawo pochowania zwłok przysługuje również osobom, które do tego dobrowolnie się zobowiązują. Prawo pochowania zwłok osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym. Prawo pochowania zwłok osób zasłużonych wobec Państwa i społeczeństwa przysługuje organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym.

53. Instrukcje dotyczące pochówku zwłok osób stosuje się odpowiednio do pochówku prochów powstałych ze spopielenia zwłok.

Groby

54. Wyróżnia się następujące rodzaje grobów:

- a) grób ziemny – grób stanowiący dół w ziemi, do którego składa się trumnę ze zwłokami lub urnę, i zasypuje ziemią;
- b) grób murowany – grób stanowiący dół, w którym boki są murowane do poziomu gruntu, do którego składa się trumnę ze zwłokami lub urnę;
- c) grób rodzinny – grób przeznaczony do składania dwóch lub więcej trumien ze zwłokami lub urn;
- d) katakumby – pomieszczenie z niszami w ścianie, przeznaczone do pochówku zwłok;
- e) kolumbarium – budowla z niszami przeznaczonymi do składania urn z prochami.

55. Groby ziemne, groby murowane, groby rodzinne i kolumbaria mogą znajdować się tylko na cmentarzach. Nie dopuszcza się grzebania ludzi na prywatnych posesjach. Dotyczy to również grzebania księży na terenach przy kościołach.

56. Wymagania, jakim muszą odpowiadać groby oraz inne miejsca pochówku, określa Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 marca 2008 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków (Dz. U. z 2008 r. Nr 48, poz. 284).

57. Na cmentarzach parafialnych zabrania się wydzielania pól przeznaczonych do rozsypywania prochów zmarłych.

58. Na grobach można ustawiać nagrobki o wymiarach nieprzekraczających granic powierzchni grobu albo usypywać ziemię w postaci pagórka nad grobem. Nagrobek można ustawić po uzyskaniu zgody zarządzającego cmentarzem parafialnym.

59. Na nagrobku chrześcijanina winien być umieszczony znak chrześcijańskiej wiary. Napisy na nagrobkach osób ochrzczonych powinny odzwierciedlać prawdy chrześcijańskiej wiary i nawiązywać do Pisma Świętego oraz Tradycji Kościoła Katolickiego.

60. Należy uzyskać zgodę zarządzającego cmentarzem (to jest Proboszcza, a w przypadku powierzenia przez niego zarządu cmentarzem Zarządcy Cmentarza lub Administratorowi Cmentarza – odpowiednio Zarządcy Cmentarza lub Administratora Cmentarza) na: pochówek na cmentarzu parafialnym, postawienie każdego nagrobka, wjazd pojazdów mechanicznych na cmentarz, montowanie ławek, sadzenie drzew i krzewów przy grobach oraz układanie chodników wokół grobów.

61. Grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem 20 lat.

62. Po upływie 20 lat ponowne użycie grobu do chowania nie może nastąpić, jeżeli jakakolwiek osoba zgłosi zastrzeżenie przeciw temu i uiści opłatę przewidzianą za pochowanie zwłok. Zastrzeżenie to ma skutek na dalszych 20 lat i może być odnowione. Zastrzeżenie i uiszczenie odpowiedniej opłaty skutkuje nabyciem prawa do grobu, w tym prawa do wykorzystania miejsca w celu kolejnego pochówku.

63. Po upływie 20 lat, jeżeli nie zgłoszono zastrzeżenia i nie uiszczono opłaty przewidzianej za pochowanie zwłok, grób może być użyty do ponownego pochówku, co oznacza, że zarządzający cmentarzem może wyrazić zgodę na pochowanie tam innego zmarłego. Zarządzający cmentarzem nie ma obowiązku poszukiwania i powiadamiania o tym osób, którym przysługuje prawo do dysponowania grobem. W przypadku, gdy zarządzający cmentarzem posiada wiedzę o osobie opiekującej się grobem oraz możliwy jest kontakt z tą osobą, zaleca się, by powiadomił ją o zamiarze użycia grobu do ponownego pochówku. Zaleca się również, by zarządzający cmentarzem przed przeznaczeniem grobu do ponownego pochówku poinformował o tym zamiarze przez umieszczenie informacji na grobie oraz przez wywieszenie jej na cmentarnej lub parafialnej tablicy ogłoszeń. Ogłoszenie powinno być wywieszane na tablicy ogłoszeń przez okres co najmniej dwóch miesięcy.

64. Jeżeli po upływie 20 lat nie zgłoszono zastrzeżenia przeciwko ponownemu użyciu grobu do chowania i nie uiszczono opłaty przewidzianej za pochowanie zwłok, prawo do grobu wygasa dopiero z chwilą, gdy zarządzający cmentarzem użył go do ponownego pochówku, to jest oddał miejsce osobie nieposiadającej wcześniej prawa do grobu w tym miejscu celem pochowania tam zwłok.

65. Jeżeli zarządzający cmentarzem użył grobu do ponownego pochówku osobie, która pomimo upływu 20-letniego terminu nie zgłosiła zastrzeżenia przeciwko ponownemu użyciu grobu do chowania i nie uiściła odpowiedniej opłaty, nie przysługuje roszczenie mające na celu przywrócenie jej prawa do grobu.

66. W przypadku grobów murowanych przeznaczonych do pomieszczenia zwłok więcej niż jednej osoby, a także do chowania urn zawierających prochy powstałe w wyniku spopielenia zwłok, nie ma potrzeby po upływie 20 lat składać zastrzeżenia przeciwko ponownemu użyciu grobu i uiszczać ponownej opłaty. W tym przypadku zarządzającemu cmentarzem nie przysługuje prawo do dysponowania wolnym miejscem w grobie murowanym ani przed, ani po upływie 20 lat od pochowania, ani też do pobierania kolejnej opłaty.

67. Zabrania się użycia do ponownego pochowania grobów, mających wartość pamiątek historycznych (ze względu na swoją dawność lub osoby, które są w nich pochowane, lub zdarzenia, z którymi mają związek) albo wartość artystyczną.

Ekshumacja

68. Ekshumacja zwłok i szczątków może być dokonana:

- a) na umotywowaną prośbę osób uprawnionych do pochowania zwłok za zezwoleniem właściwego inspektora sanitarnego;
- b) na podstawie orzeczenia prokuratora lub sądu;

c) na podstawie decyzji właściwego inspektora sanitarnego w razie zajęcia terenu cmentarza na inny cel.

69. Zwłoki osób zmarłych na choroby zakaźne, których wykaz ustala minister właściwy do spraw zdrowia, nie mogą być ekshumowane w przypadku przewidzianym w punkcie 68a) przed upływem 2 lat od dnia zgonu.

70. Ekshumacja zwłok i szczątków jest dopuszczalna w okresie od 16 października do 15 kwietnia. Właściwy powiatowy inspektor sanitarny może dopuścić wykonanie ekshumacji w innym czasie, przy zachowaniu ustalonych przez niego środków ostrożności. Ekshumację zwłok i szczątków przeprowadza się we wczesnych godzinach rannych.

71. O zamierzonej ekshumacji na cmentarzu należy pisemnie zawiadomić zarządzającego cmentarzem.

72. Z chwilą dokonania ekshumacji następuje utrata prawa do dotychczasowego miejsca pochówku, bez obowiązku zwrotu przez Parafię jakichkolwiek opłat za okres, który jeszcze nie upłynął od dnia dokonania wpłaty.

73. Koszty ekshumacji winny być skalkulowane indywidualnie dla każdego cmentarza parafialnego przez Proboszcza w porozumieniu z Radą Parafialną.

Usługi cmentarne

74. Osoby uprawnione do pochówku zmarłego zlecają wykonanie usługi pogrzebowej wybranemu przez siebie podmiotowi zajmującemu się świadczeniem tego rodzaju usług i ponoszą wszystkie związane z tym koszty. W skład usługi pogrzebowej powinno wchodzić także wykopanie i zakopanie grobu. Zarządzający cmentarzem zobowiązany jest umożliwić wykonanie usługi pogrzebowej podmiotowi wybranemu przez osoby uprawnione do pochówku zmarłego. Na terenie cmentarza oraz w innych miejscach należących do Parafii obowiązuje zakaz reklamy zakładów pogrzebowych. Zakaz ten dotyczy również Zarządcy Cmentarza, który zajmuje się także świadczeniem usług pogrzebowych.

75. Parafia pobiera opłaty cmentarne związane z rezerwacją miejsc na pochówek i pochowaniem zmarłego na cmentarzu parafialnym. Zakres odpłatnych czynności i wysokość należnych opłat jest skalkulowana indywidualnie dla każdego cmentarza parafialnego przez Proboszcza w porozumieniu z Radą Parafialną. Wysokość tych opłat jest jednakowa dla wszystkich osób, w tym dla wszystkich podmiotów świadczących usługi pogrzebowe, nie wyłączając Zarządcy Cmentarza, któremu powierzono zarządzanie cmentarzem parafialnym, a który niezależnie od świadczonych na rzecz Parafii usług zarządzających, świadczy również usługi pogrzebowe.

76. Od podmiotów świadczących usługi pogrzebowe, kamieniarskie i inne usługi świadczone na cmentarzu parafialnym Parafia pobiera opłaty za wjazd na cmentarz, za korzystanie z kostnicy, Kaplicy Cmentarnej na czas ceremonii pogrzebowej, za korzystanie z chłodni lub urządzenia chłodniczego, a także za korzystanie z energii elektrycznej oraz wody dla celów świadczonych usług. Opłaty te należą do opłat cmentarnych, a ich wysokość określona zostanie stosownie do punktu 75.

77. Należy odróżnić opłaty ponoszone przez osobę uprawnioną do pochówku zmarłego od opłat obciążających podmioty świadczące usługi pogrzebowe, kamieniarskie i inne usługi świadczone na cmentarzu parafialnym. Za niedopuszczalne uznaje się obciążanie osób uprawnionych do pochówku zmarłego przez podmioty świadczące usługi pogrzebowe, kamieniarskie i inne usługi świadczone na cmentarzu parafialnym opłatami, które Parafia pobiera od tych podmiotów.

78. Parafia pobiera od najbliższej pozostałej rodziny osoby zmarłej pokładne, to jest opłatę składaną właścicielowi cmentarza w chwili utworzenia nowego grobu oraz w chwili pochowania do już utworzonego grobu kolejnej trumny ze zwłokami lub urny z prochami. Przez uiszczenie pokładnego nie nabywa się prawa do wyłącznego decydowania o wolnym miejscu w grobie rodzinnym (prawa do dysponowania grobem). Prawo do dysponowania grobem jest wspólnym prawem wszystkich osób powiązanych rodzinnie z osobą pochowaną w grobie. W przypadku braku porozumienia pomiędzy tymi osobami, spory dotyczące wolnego miejsca w grobie rodzinnym rozstrzygają właściwe organy państwowe. Zarządzający cmentarzem zobowiązany jest stosować się do zasad określonych w punkcie 46 Instrukcji oraz wykonywać prawomocne orzeczenia organów państwowych.

79. Parafia pobiera prolongatę, to jest ponowną opłatę za pochowanie zwłok, uiszczaną stosownie do punktu 62, po upływie 20 lat, liczonych od dnia pochówku w danym miejscu.

80. Parafia pobiera opłatę za rezerwację miejsca na cmentarzu.

81. Wysokość opłaty za rezerwację miejsca na cmentarzu jest równa wysokości pokładnego. Przy pochówku osoby, która posiada zarezerwowane miejsce na cmentarzu, pobiera się pokładne w wysokości opłaty za 20 lat pomniejszonej o kwotę należną za okres, który jeszcze nie upłynął, a został opłacony przy rezerwacji miejsca.

82. Od najbliższej pozostałej rodziny osoby zmarłej przyjmowana jest ofiara za przeprowadzenie ceremonii pogrzebowej w wymiarze religijnym wraz z Mszą św. Wysokość tej ofiary może być, na wniosek Proboszcza, zatwierdzona przez Radę Parafialną.

83. Opłaty cmentarne, w tym pokładne, prolongatę, opłaty za rezerwację miejsca na cmentarzu, pobiera Proboszcz, a w przypadku powierzenia zarządzania cmentarzem Zarządcy Cmentarza lub Administratorowi Cmentarza – odpowiednio Zarządca Cmentarza lub Administrator Cmentarza, którzy to zobowiązani są rozliczyć się z pobranych opłat z Proboszczem w terminach określonych w wiążącej ich z Parafią umowie. Fakt poboru opłaty winien zostać potwierdzony na druku ścisłego zarachowania, w którym wskazana zostanie kwota pobranej opłaty, data jej zapłaty oraz dane osoby uiszczającej należność (imię i nazwisko, adres zamieszkania, numer telefonu oraz – w miarę możliwości – adres e-mail). Potwierdzenie przyjęcia opłaty powinno być przekazane Proboszczowi, który zobowiązany jest do jego przechowywania wraz z księgami cmentarnymi stosownie do punktu 24 i 25.

84. Wpływy z opłat cmentarnych przeznacza się na pokrycie kosztów utrzymania i zarządzania cmentarzem (w szczególności kosztów utrzymania Kaplicy Cmentarnej lub Domu Przedpogrzebowego, opłat za wywóz śmieci, dostawę wody, energii elektrycznej,

ubezpieczenia cmentarza, wynagrodzenia dla Zarządcy Cmentarza lub Administratora Cmentarza), a także na wszelkie inwestycje cmentarne i parafialne.

Opiekunowie grobów

85. Zarządzający cmentarzem jest zobowiązany do przyjęcia od osoby wnoszącej pokładne pisemnego oświadczenia zawierającego wskazanie imienia i nazwiska oraz adresu zamieszkania opiekuna grobu. Opiekun grobu jest osobą, z którą zarządzający cmentarzem kontaktuje się we wszelkich sprawach dotyczących grobu.

86. Zmiana opiekuna grobu może być dokonana w następujących przypadkach:

- a) przed upływem 20 lat – za pisemną zgodą obecnego opiekuna grobu;
- b) po upływie 20 lat – w czasie dokonywania prolongaty, a w przypadku grobów murowanych przeznaczonych do pomieszczenia zwłok lub urn więcej niż jednej osoby – za pisemną zgodą obecnego opiekuna grobu;
- c) wydania w sytuacjach przewidzianych prawem prawomocnego orzeczenia sądu lub właściwego organu administracji publicznej.

87. W przypadku śmierci opiekuna grobu opiekunem grobu zostaje osoba, która dokonała jego pochowania, chyba że opieki podejmie się inna najbliższa pozostała rodzina zmarłego pochowanego w tym grobie. Zasada ta obowiązuje w przypadku śmierci dalszych opiekunów grobu.

Z niniejszą instrukcją należy zapoznać wszystkich kapłanów posługujących w duszpasterstwie, podmioty gospodarcze i osoby zarządzające lub prowadzące cmentarze parafialne. Wdrożenie zasad wynikających z instrukcji należy rozpocząć od 1 listopada 2016 roku.

† Józef Kupny
Arcybiskup Metropolita Wrocławski

Wykaz źródeł obowiązującego prawa

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.

Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską z dnia 28 lipca 1993 r. (Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318).

Oświadczenie Rządowe z dnia 26 stycznia 1998 r. w sprawie Deklaracji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 kwietnia 1997 r. w celu zapewnienia jasnej wykładni przepisów Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską, podpisanego w Warszawie w dniu 28 lipca 1993 r. (M.P. z 1998 r. Nr 4, poz. 51).

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tj. Dz. U. z 2005 r. Nr 231, poz. 1965 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 1169 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 2126 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 marca 2008 r. w sprawie wymagań, jakie muszą spełniać cmentarze, groby i inne miejsca pochówku zwłok i szczątków (Dz. U. z 2008 r. Nr 48, poz. 284).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 r. w sprawie określenia, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze (Dz. U. z 1959 r. Nr 52, poz. 315).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 sierpnia 2001 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji grobów (Dz. U. z 2001 r. Nr 90, poz. 1013 z późn. zm.).

Rozporządzenie Minister Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi (Dz. U. z 2001 r. Nr 153, poz. 1783 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 marca 2011 r. w sprawie sposobu przechowywania zwłok i szczątków (Dz. U. z 2011 r. Nr 75, poz. 405 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 grudnia 2001 r. w sprawie wykazu chorób zakaźnych, w przypadku których stwierdzenie zgonu wymaga szczególnego postępowania ze zwłokami osób zmarłych na te choroby (Dz. U. z 2001 r. Nr 152, poz. 1742).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tj. Dz. U. 2016 r. poz. 290 z późn. zm.).

Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).